

Az I. világháború lezárulása, 100 évvel ezelőtt

https://jegyzettar.blog.hu/2017/08/07/linkek_1205

[Harmath Árpád Péter](#)

1918. november 11-én (vagyis éppen 100 éve) ért véget az első világháború, melyet az egy évszázaddal ezelőtti korszak lakossága csak "nagy háborúként" emlegetett, és amely közel 10 millió halálos áldozattal járt. A küzdelem több évtizedes előzményekre tekint vissza, amikor a kontinens több nemzetközi konfliktus nyomán, két egymással szemben álló táborra szakadt.

Az egyik oldalon a gyarmatbirodalmakkal régóta rendelkező országok álltak: Nagy-Britannia, Franciaország és Oroszország, míg a másikon a gyarmatosításból nagyrészt kimaradó államok, Németország, a Monarchia és Olaszország alkotott összefogást. Az utóbbiaknak akadtak ugyan gyarmataik, de a másik csoporthoz képest elenyésző mennyiségben. A brit-francia-orosz tábor már évszázadok óta birtokolt kiterjedt területeket a világ több kontinensén is, - például Anglia kezében volt India, Ausztrália és Nigéria, míg Franciaország rendelkezett Észak-Afrika, Madagaszkár és Indokína felett, Oroszország pedig Szibériát és Közép-Ázsiát igazgatta. Velük szemben a másik tábor országai csak késve kezdtek gyarmatosításba: Németország csak néhány értéktelen övezettel bírt (pl. Afrikában Kamerun, Namíbia volt a tulajdonában és néhány más kevésbé gazdag övezet), Olaszország Líbia megtartásával próbálkozott, a Monarchia pedig messze északon a jeges **Ferenc József-föld** kiaknázásával kellett, hogy beérje (illetve a kínai Tiencsin egyik városrészével, mely 1902 óta volt osztrák-magyar kézen)

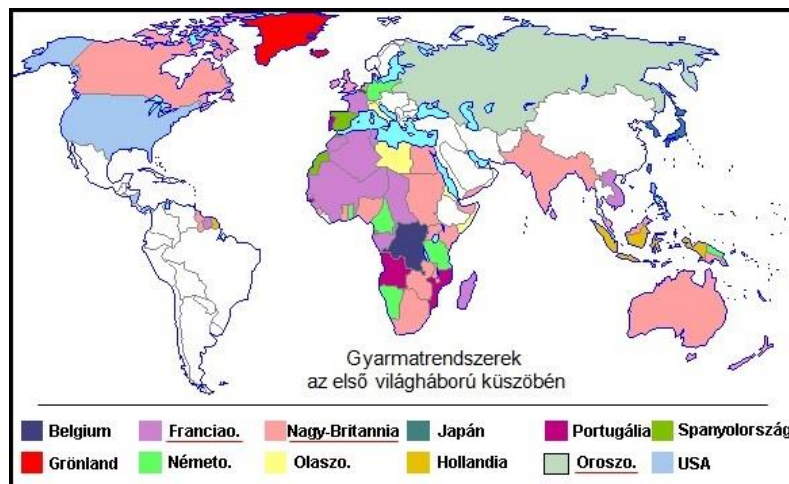
A két csoport közt az 1880-as évektől több konfliktus is éleződött: például a Balkán felosztása ügyében, aztán a Németországhoz került (de részben franciák lakta) Elzász-Lotaringia hovatartozása kérdésében, Marokkó gyarmatosítása miatt (a németek és a franciák is célul tűzték ki a megszerzését), a flottaépítési versengés okán (Anglia-Németország közt) és végül a gyarmatok újraelosztása kapcsán. Így 1882-ben létrejött a Hármasszövetség (Németország, Monarchia, Olaszország részvételével), 1904-ben pedig az antant (Anglia, Franciaország, Oroszország összefogásával). A köztük lévő viszony 1914-re pattanásig feszült.

A háborút kirobbantó szikra, a Monarchia trónörökösének, **Ferenc Ferdinándnak a meggyilkolása** volt a boszniai Szarajevóban, 1914. június 28-án. Ausztria

ultimátumban követelte, hogy saját emberei vizsgálhassák ki a gyilkosságot Szerbiában, de a belgrádi kormány erre nemet mondott, mire a Monarchia hadat üzent antant-barát Szerbiának.

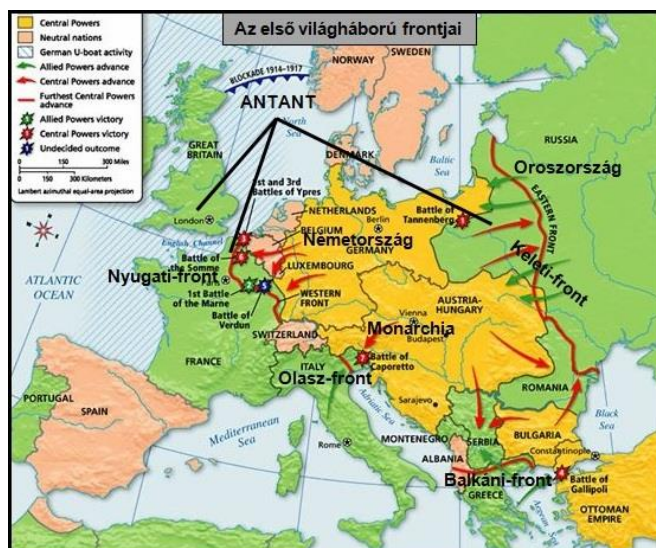

Az eseményeket ekkor már semmi nem állíthatta meg: a két szövetség országai sorra üzentek hadat egymásnak, miközben egy jelentős átrendeződés is megindult. A korábban a Hármasszövetséghez tartozó Olaszország és Románia átállt az antant hatalmakhoz, míg Bulgária és Törökország a német-osztrák szövetségnek fogadott hűséget. (Később a háború második szakaszában zajlik majd a második nagy átrendeződés, amikor Oroszország - az ott zajló forradalom és bolsevik államcsíny miatt - kilép a háborúból, az USA pedig belép 1917. április 6-án.)

A harcok és frontok

Az első világháborúban öt front alakult ki: nyugati front (nagy részben Belgium - Észak-Franciaország területén), a keleti front (Oroszország - Németország, illetve Monarchia közt), az Olasz front (az Isonzó folyónál, a Monarchiával szemben), a Balkáni-front (Szerbiában, majd Törökországban) és a mezopotámiai front (a mai Irak területén, ahol az angolok támadtak az Oszmán Birodalomra).

A harci események két, jól elhatárolható szakaszra bontották a háborút: az első szakasz az 1914 ősze és 1916 vége közti éveket, míg a második az 1917-es év kezdete és az 1918. novemberi vég közti időszakot ölelte fel. A **fordulópontot az orosz kilépés és amerikai belépés mellett Ferenc József halála és a Monarchia gazdasági kimerülése jelentette.** A háború második felében, főleg az amerikai katonák nyugat-európai megjelenésével és az osztrák-magyar meggyengüléssel az antant egyre inkább fölénybe került és 1918-ra várhatóvá vált vereségük is. Ha az egyes frontok főbb csatáit, hadműveleteit nézzük, akkor a háború első felében a legfontosabb színteret a nyugati front jelentette.

A németek 1914. augusztus 4-én, az akkor már elhunyt **Alfred von Schlieffen** tábornok villámháborús tervei alapján indították támadásukat Belgiumon keresztül, közvetlenül Párizst megcélozva. A franciák azonban a főváros előtt 25 km-el képesek voltak megállítani az offenzívát, mégpedig a Marne folyónál (Marne-i csata). A szemben álló seregek közt megindult a másik bekerítését célzó hadműveletek egész sora, ami végül egészen a tengerig nyújtotta a frontvonalat és állóháborút eredményezett. Mind a németek, mind a franciák, angolok lövészárkokat ástak, melyekből aztán váltakozó sikerekkel rohamoztak, óriási véráldozatok árán. Az 1916-os év hozta a nyugati front **legnagyobb csatáit: a Somme folyónál és Verdun mellett.** A két összecsapás nyomán több, mint egy millió katona maradt holtan a csatatéren (a két oldalon összesen).

A keleti fronton a cári csapatok már 1914 nyarán nagy erővel támadták Németországot, ám augusztus végén és szeptemberben **Erich Ludendorff** tábornok bravúros győzelmeit aratott Tannenbergnél és a Mazúri tavaknál (Poroszországban). Az 1915-ös év a keleti fronton a gorlicei áttöréssel német-osztrák sikerekkel indult - bár Przemysl váránál óriási veszteségeket szenvedtek - 1916-ban az oroszok nagy támadása, a Bruszilov-offenzíva újra visszaszorította a Hármasszövetség csapatait.

Az olasz fronton az Isonzó folyó mentén alakult ki állóháború, a Balkánon pedig a Monarchia indított a vártnál keservebb, de végül győzelemmel záruló támadást Szerbia lerohanására. A front itt 1915-ben áthelyeződött Törökországba, amikor az antant erők **Gallipolinál partra-szállva**, a szorosoknál (Dardanellák) akartak stratégiai bázisokat szerezni.

A kísérlet végül kudarcra vezetett: a törökök visszaverték az angol támadást, így a front visszahelyeződött a Balkánra, és az antant a görögországi Thessalonikiből kiindulva kezdte meg offenzíváját észak felé. (Ez a támadás érte el hazánk déli határait 1918-ra.)

A háború **1917-re fordulópontjához érkezett**: Oroszország - ahol a cári hatalmat megdöntötték és a bolsevikok kezébe került az ország vezetése - megkötötte a **Breszt-litovszki békét** (1918. március 3.), majd egy hónappal később, 1917. április 6-án belépett az USA és megkezdte katonái átszállítását a nyugati frontra. A háború ekkor már teljes erővel zajlott a tengereken is: Dánia partjainál, **Jütland** mellett 1916. júniusában döntetlen-közeli tengeri csatát vívott Anglia és Németország, majd 1917. februárjában kezdetét vette a **korlátlan búvárhajó háború**.

A frontokon számtalan újdonság is megjelent (az ipari forradalom nyomán), például az **első harckocsik** (Little Willie az angoloknál) harci célokra használt repülőgép, a géppuska, a páncélvonat, a **harci gáz** (mustárgáz), az aknák bevetése, a csatahajók alkalmazása a tengereken, a kézigránát és például a lángszóró.

A háborút megelőző évtizedek iparfejlesztése és említett találmányai létrehozták a XX. századi hadiipart, melynek termékei sokszorosára növelték a pusztítást az ellenség soraiban. Az **első harckocsik** ugyan még kevésbé befolyásolták a frontok alakulását, de a harci repülőgépek, a géppuskák, kézigránátok és a harci gáz tömegmészárlásokká változtatták például a Somme-i csatateret. (Harci gáztól szenvedett szemsérülést a Somme-i csatában az akkoriban még csak 27 éves Adolf Hitler is, egyszerű tizedesként.)

Az új hadiipari eszközöket megelőzve a harcok igazi főszereplői természetesen az emberek voltak. A német csapatok főparancsnoka **Paul von Hindenburg** afféle nemzeti hős lett, miként jobbkeze Erich von Ludendorff is. Az antant csapatok körében, a francia **Ferdinand Foch** főparancsnok szerzett népszerűséget a nyugati fronton és **Franchet d'Espèrey** a Balkánon. Az orosz csapatoknál **Alekszej Bruszilov** tábornok neve volt a legismertebb. Ami a Monarchia katonai vezetőit illeti: Franz Conrad von **Hötzendorf** és Arthur Arz **Straussenburg** neve kiemelendő, akik az

osztrák-magyar haderő vezérkari főnökei voltak (előbbi 1917-ig, utóbbi a háború utolsó évében).

Tábornokok: Hindenburg, Ludendorff, Foch, d'Esperay és Bruszilov

A háború vége

A németek összeomlása a nyugati fronton 1918. augusztus 8-án következett be (németek fekete napja), amikor Amiens közelében az angol-amerikai erők átszakították a frontvonalat. A Balkánon a bolgárok kilépésével, az olasz fronton pedig a piavei ellentámadással következett be az osztrák-magyar erők összeomlása. Következtek a fegyverszünetek: **1918. november 3-án, Padovában** IV. Károly követői írták alá a fegyvernagyvást, a nyugati fronton pedig **november 11-én** egy vasúti kocsiban, a **Compiègne melletti erdőben** következett be a német kapituláció. Ezzel véget ért a 10 millió halálos áldozattal járó első világháború. A Párizs környéki békekötések 5 vesztes országra szabtak súlyos büntetéseket (területvesztések, jóvátételek, haderő-csökkentések): Németországra (versailles-i béke), Ausztriára (Saint-Germain-i béke), Bulgáriára (Neuilly-i béke), **Magyarországra (trianoni béke)** és Törökországra (sevres-i, majd lausanne-i béke).

November 11 az értelmetlen vérontásra való emlékezés napja, az első világháború lezárulásának évfordulója és a történelem egyik kiemelkedő dátuma.

Harmat Árpád Péter